

АНОТАЦІЇ

Історія філософії та філософія історії

1. **Райхерт К.В.** Анти-апологетизм і початок сучасної історіології філософії

Стаття присвячена впливу руху анти-апологетизму, що виник у другій половині XVII століття в рамках протестантської теології, на формування сучасної історіології філософії. Автор обґрунтовує ідею, що її становлення пов'язане з намаганням відмежувати від філософії усе те, що філософією тільки здається, але не пов'язане з раціональною критикою.

Reichert K.V. Anti-apologetism and the beginning of the modern historiology of philosophy

The paper is devoted to the movement of anti-apologetism emerged in the second half of XVII cent. within the protestant theology, and its influence to the formation of the modern historiology of philosophy. The author explains this formation by striving for demarcation philosophy from what only looks like it, being not connected to a rational criticism.

Ключові слова: анти-апологетизм, історіологія філософії, протестантська теологія, раціональна критика.

2. **Панафідіна О.П., Козаченко Н.П.** Аналітична філософія і ярлик позитивізму

У статті демонструється хибність і недоречність застосування ярлика позитивізму по відношенню до аналітичної філософії у цілому. На прикладі концепцій Б. Рассела і К. Поппера показано, що вихідні установки вчень філософів аналітичного напрямку можуть докорінним чином відрізнитися від засадничих принципів позитивізму.

Panafidina O.P., Kosachenko N.P. Analytical philosophy and the catchphrase of positivism

The paper convincingly demonstrates that applying the catchphrase of positivism to analytic philosophy in general is inappropriate and in error. By taking the

conceptions of B. Russell and K. Popper as paradigmatic examples, it is shown that principal ideas of the analytic philosophers can be essentially different from the basic principles of positivism.

Ключові слова: аналітична філософія, ярлик позитивізму, логічний позитивізм, кембриджська школа аналізу, критичний раціоналізм.

3. Мішалова О.В. Концепції історичного нарративу в континентальній філософії історії

У статті здійснюється спроба виявити специфічні особливості розуміння історичного нарративу в межах континентальної філософії історії. Найсуттєвішою рисою всієї континентальної нарративної філософії автор вважає тезу про принципову єдність історії (як письма) та літератури, а сам історичний нарратив розглядається як механізм і форма організації та засіб розуміння історичного знання.

Mishalova O.V. Conceptions of historical narrative in the continental philosophy of history

The paper presents an attempt to reveal some specific features in understanding of historical narrative in the continental philosophy of history. The author takes as the most substantial feature of the whole continental narrativistic philosophy the idea of an essential unity of history (as writing) and literature, whereas the narrative itself is considered to be a machinery for organization and understanding of the historical knowledge.

Ключові слова: нарратив, континентальна філософія історії, література, інтрига, інтертекстуальність.

4. Корупятник І.В. Розгляд концепцій історичного детермінізму у світовій філософській думці

На основі тривимірної градації принципу детермінізму, запропонованої О. Кравцовим, автор статті здійснює спробу класифікувати існуючі концепції історичного детермінізму.

Korupyatnyk I.V. Conceptions of historical determinism in the world philosophical thought

The author offers a classification of the existing conceptions of the historical determinism in terms of a three-dimensional gradation of the determinism principle proposed by O. Kravtsov.

Ключові слова: історичний детермінізм, історичний процес, монізм, плюралізм, причинна обумовленість.

5. Стрелкова А.Ю. Співвідношення буття, небуття та порожнечі в буддистській онтології

У статті на матеріалі першоджерел досліджено три базові категорії буддистської онтології: буття, небуття і порожнеча. Показано, що в буддизмі з точки зору вищої істини опозицією буття є не небуття, а порожнеча як істинне, незумовлене, абсолютним буття.

Strleikova A.Y. The relationships between being, non-being and emptiness in the Buddhist ontology

The paper presents an inquiry into the three foundational categories of the Buddhist ontology: being, non-being and emptiness. It is shown that from the standpoint of the highest truth in Buddhism the opposite to being is not non-being, but emptiness as the true, non-conditional and absolute being.

Ключові слова: буддизм, буття, небуття, порожнеча, шуньята, бгава, абгава.

6. Шаталович О.М. Ідеал безшлюбності в платонізмі: від Платона до Плотина

Стаття присвячена виявленню ідейних витоків, філософських засад та ключових етапів формування ідеалу безшлюбності в платонізмі, який вплинув на становлення християнських аскетичних традицій «духовного» шлюбу людської душі і Бога, а також традицій «духовної» сім'ї.

Shatalovich O.M. The ideal of celibacy in Platonism: from Plato to Plotinus

The paper explains conceptual sources, philosophical foundations and the key stages in developing the celibacy ideal in Platonism, which has influenced the formation of the ascetic traditions of a «spiritual» spousal between the human soul and God in Christianity, as well as the traditions of a «spiritual» family.

Ключові слова: безшлюбність, платонізм, орфізм, аскетизм, «духовний» шлюб, філософське споглядання.

7. Голубович І.В. «Екзистенціальна соціальна онтологія»: проект М.М.Вернікова в контексті антропо-онтологічного повороту в сучасній українській філософії

Автор статті аналізує т.зв. «онтологічний» поворот, що здійснюється в українській філософії з кінця 60-х років ХХ століття, і доводить, що проект «екзистенціальної соціальної онтології» М.М.Вернікова органічно входить у контекст цього повороту.

Golubovich I.V. «Existencial social ontology»: the project by M.M.Vernikov in the context of an anthropo-ontological turn in the modern ukrainian philosophy.

The author analyses the so called «ontological turn» which allegedly takes place in Ukrainian philosophy from 60th upwards, and claims that the project of «existencial social ontology» by M.M.Vernikov naturally belongs to this turn.

Ключові слова: антропо-онтологічний поворот, гомоінтенційний тип суспільства, самоцінність людини, трансцендентальна персональність.

8. Лебідь Є.О. Плодотворний сміх філософа, або про принципи китайської класифікації.

На матеріалі даоської філософії здійснена спроба виявити критерії китайської класифікації. У статті стверджується, що китайські класифікаційні схеми засновані на когерентності символізму, ієрогліфічного полісемантизму та корелятивного мислення.

Lebid E.O. The philosopher's fruitful laughter, or on principles of the Chinese classification

By resting on the Daoist philosophy the author tries to elucidate the criteria of the Chinese classification. The paper claims that the Chinese classification schemes are based on a coherence between symbolism, hieroglyphic polysemantism and correlative thought.

Ключові слова: мова, класифікація, даосизм, символ, процесуальність.

9. Менжулін В.І. Застосування психологічного аналізу в історико-філософській біографістиці: загрози і перспективи їх подолання

Статтю присвячено застосуванню психоаналітичного підходу (і ширше — психологічного аналізу) в історико-філософській біографістиці. На противагу редукціоністському підходу щодо інтерпретації ідей філософів, автор пропонує діалогічний підхід, у рамках якого будь-який біографічний матеріал співіснує з матеріалом суто філософським на паритетній основі, тобто покликаний не пояснювати ідеї філософа, а прояснювати його особистість в усій її складності.

Menzhulin V.I. Employing psychological analysis in philosophical biographistics: some risks and possibilities to overcome them

The paper explains how a psycho-analytic approach (wider — a psychological analysis) can be employed in a historico-philosophical biographistics. As contrasted with a reductionist approach to an interpretation of the philosophical ideas, the author proposes a dialogical approach, within which any biographic material coexists on a par with a purely philosophical material, i. e. it is designed not to clarify the ideas of a philosopher but to explain his personality in all its complexity.

Ключові слова: біографія, біографія філософа, психоаналіз, психологічний аналіз, психологічний редукціонізм.

Логіка та методологія науки

10. Шрамко Я.В. Чи є час зворотним?

У статті наведено елементарне логічне доведення незворотності часу.

Shramko Y.V. Is time reversible?

The paper presents an elementary logical proof of the time irreversibility.

Ключові слова: час, процес, напрямок часу, зворотність часу.

11. Горбатов В.В. До питання про онтологічний статус об'єкта «те, більше чого не можна уявити».

В статті пропонується переосмислити твердження Ансельма Кентерберійського «те, більше чого не можна уявити» з урахуванням досягнень сучасної аналітичної філософії. Експлікація цього терміну в контексті сучасних логіко-семантичних концепцій дозволяє автору зробити висновок, що в ансельмовому доведенні буття Бога йдеться не стільки про його реальне

існування, скільки про апіорну, пов'язану з мовою очевидність існування Бога.

Gorbatov V.V. On the ontological status of the object «that nothing greater can be imagined»

The paper proposes to rethink a claim by Anselm of Canterbury about «that than which greater cannot be thought», taking into account some achievements of the modern analytic philosophy. An explication of this term in the context of the modern logico-semantic conceptions allows the author to arrive at a conclusion that the Anselm's proof deals not with the real existence of Good, but rather with an a priori, linguistically connected obviousness of the God's existence.

Ключові слова: доведення буття Бога, інтенціональне існування, реальне існування, перформативний доказ, референція, двомірна семантика, логіка актуальності.

12. Вілкінс Дж. Ліки від Фейєрабенда: наївність і сучасний наступ демократії на науку

Автор ставить за мету обґрунтувати такі положення: (1) що твердження Фейєрабенда базуються на ліберальному епістемічному індивідуалізмі як різновиді раціоналізму; (2) що його дадаїстська не-програма може процвітати лише за специфічних умов; (3) що сучасний стан науки в суспільстві, далекий від чогось, що бодай трохи нагадує ідеологію.

Wilkins J. How not to Feyerabend: Naivety and the present attack on science by democracy

In this paper the author attempts to show three things. First, the basis for Feyerabend's claims are based on a liberal epistemic individualism, and ultimately a kind of rationalism. Second, that there are some fairly specific conditions under which his dadaist non-program might flourish, outside of which it can offer nothing to prevent antiscientific movements based on corporate interests that subvert the democratic process from gaining ground. Third, that the present state of science in society is, so far from being anything like an ideology, more like an embattled movement of resistance fighters against irrationality.

Ключові слова: наукова раціональність, наступ на науку, епістемологічний дадаїзм, П.К. Фейєрабанд.

13. Петруньок Н.І. Епістемологічний анархізм після Пола Фейєрабенда: відкритий філософський проект VS розгирожована метафора «допустимо все»

Стаття презентує погляд на епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда як на певний різновид раціоналізму та тип критики. Автор вважає, що хоч і без визнання та загального схвалення, спадщина Фейєрабенда і його афоризм «допустимо все» залишаються життєво спроможними і широко обговорюваними.

Petrunyok N.I. Epistemological anarchism by P. Feyerabend: an open philosophical project vs. much-replicated metaphor «anything goes» The paper

presents a view on the P. Feyerabend's epistemological anarchism as a certain kind of rationalism and criticism. The author claims that even not being generally acknowledged the legacy of P. Feyerabend and his slogan «anything goes» are still alive and widely discussed.

Ключові слова: епістемологічний анархізм, теоретична зумовленість тверджень спостереження, проліферація, критика, наука.

14. **Сухов Д.Б.** Девід Чалмерс та аргументи проти фізикалізму. Стаття 1: Супервентність

У статті розглядаються аргументи, висунуті Д. Чалмерсом проти фізикалізму, аналізується критика цих аргументів, а також пов'язана з цим методологія розгляду свідомості. Супервентнісний підхід, на якому заснована загальна концепція Чалмерса, представлений автором як такий, що в цілому має низку переваг, але не є абсолютно очевидним у вирішенні питань філософії свідомості.

Sukhov D.B. David Chalmers and arguments against physicalism. Paper 1: Supervenience

The paper examines the arguments put forward by D. Chalmers against physicalism by considering the critical objections against these arguments and the corresponding methodology in the investigation of consciousness. A supervenience approach on which the Chalmers' conception is based is considered to have some advantages although not without serious shortcomings for solving problems in the philosophy of mind.

Ключові слова: природна супервентність, логічна супервентність, фізикалізм, свідомість, редукція, аналітична філософія свідомості.

15. **Балуца Г.А.** Істина як «пограничний досвід»

У статті розглядається класична філософська проблема істини в контексті концепції «пограничного досвіду» як досвіду, що виводить за межі повсякденності. Основним недоліком класичних теорій автор вважає те, що у них мінімізовано розуміння системних, процесуальних вимірів істини, пов'язаних з проєктивністю людського світовідношення у певний момент часу.

Baluta G.A. Truth as a «limit experience»

The paper deals with the classical philosophical problem of truth in a context of the conception of a «limit experience» as an experience which transcends the everyday life. The author takes as the main shortcoming of the classical theories a minimization of the systematic and procedural dimensions of truth connected to projectivity of the human world-relation in certain time moment.

Ключові слова: істина, «пограничний досвід», відкрита раціональність, комунікація, суб'єкт.

Філософське осмислення суспільства

16. Панафідін І.О. Суспільно-договірний космополітизм і вічний мир: кантівський проект

Стаття присвячена кантівському обґрунтуванню ідеї космополітичного права миру, альтернативного до класичного міжнародного права як права держави на війну. Автор стверджує, що в основі цього проекту лежить синтез ідей глобального суспільного договору та позитивно-правового обґрунтування вічного миру.

Panafidin I.O. A contrarian cosmopolitanism and perpetual peace: a Kantian project

The paper concerns Kantian justification of an idea of the cosmopolitan law of peace alternative to the classical international law as a law of a state to the war. The author claims that this project is based on a synthesis between ideas of social contract and a civil law foundation for perpetual peace.

Ключові слова: суспільно-договірний космополітизм, вічний мир, право миру, дворівнева суспільна угода, теорія правового пацифізму.

17. Панасюк Ю.В. Свобода як необхідний принцип соціальної справедливості

В статті окреслюється специфіка феномену свободи як необхідного принципу соціальної справедливості, визначаються сутнісні характеристики свободи, встановлюється сфера її функціонування. Автор стверджує, що всі сучасні напрямки аналітичної політичної філософії, багато в чому спираючись на соціально-філософські ідеї просвітників, велику увагу приділяють формулюванню умов досягнення свободи та знаходженню методів її практичного втілення.

Panasyuk Y.V. Freedom as a necessary principle of social justice

The paper outlines some particular characteristics of the phenomenon of freedom as a necessary principle of social justice, determines essential features of freedom and the area of its functioning. The author stresses that all the modern directions in the analytic political philosophy, being based on the key ideas of Enlighteners, pay considerable attention to the formulation of the conditions of freedom and methods of its practical realization.

Ключові слова: свобода, рівність, соціальна справедливість, суспільний договір, громадянське суспільство, лібералізм.

18. Брюховецький М.М. Застосування методології марксизму до аналізу інтелектуальної праці

У статті з точки зору методології марксизму аналізується процес інтелектуальної (розумової) праці та його наслідки для суспільного виробництва в цілому. Автор вважає, що поширення і стрімкий розвиток інтелектуальної праці вимагає від марксизму переосмислення окремих категорій методу

політичної економії, оскільки ця складова суспільного виробництва не була предметом системного аналізу в рамках «класичного» марксизму.

Bryukhovetskij M.M. Employing of the Marxists methodology to the analysis of intellectual labor

The paper analyses the process of intellectual (mental) labor from a standpoint of the Marxists methodology and its consequences to the social production. The author states that expansion of intellectual labor forces a reworking of the Marxists political economy, since this component of the social production was not subject to a systematic analysis within «classical» Marxism.

Ключові слова: інтелектуальна праця, методологія марксизму, суспільне виробництво, сфера послуг.

19. **Усанов І.В.** Антропологічні проблеми технологічного світу

Стаття присвячена аналізу тих метаморфоз, що відбуваються непрогнозованим чином у технічно модифікованому світі та із самою людиною, яка реалізує себе у новій реальності. Головний висновок автора полягає у тому, що принципом сучасного існування і умовою буття у глобальному інформаційному просторі стає антропотехніка.

Usanov I.V. Anthropological problems of technological world

The paper is devoted to an analysis of the metamorphoses which are unpredictably emerging in the technically modified world, as well as in a human being that is realizing himself in the new reality. The author tells us something about «anthropotechnics» which presumably should be the main condition of the existence in the modern informational space.

Ключові слова: антропотехніка, інструментально-технічний спосіб існування, інформація, Next-покоління, дивід.

20. **Писаренко Ю.Г.** Чому «не горять рукописи»?

Автором розглядається широко відома давній цивілізації віра у трансцендентну природу книги, слова. Ілюстрацію цієї ідеї дають тексти священних книг, наприклад, Біблії та Корану, а також археологія, фольклор, етнографія. Образ книги, як породження невидимого, ноумену сходить до переконаності в тому, що повнота знань властива потойбічному світу, в першу чергу — підземелю.

Pisarenko Y.G. Why «manuscripts don't burn»?

The author considers a widely known for ancient civilization belief in a transcendental nature of a book and logos. This point can be illustrated by the texts of the holy books, such as Bible and Koran, as well as archaeological, folklorist and ethnographic findings. An image of a book, as an emanation of invisible, of a noumenon leads to a conviction that the fullness of knowledge is inherent to the afterworld, first of all — to the hypogeum.

Ключові слова: книга, трансцендентне, Мати-земля.

21. **Пісчиков В.С., Холін М.М.** Успіх як екзистенціал буття людини

У статті розкривається і обґрунтовується думка, що успіх в якості життєвої реалії і цінності завжди був, є і буде найважливішим компонентом

людського буття. Автори доводять, що утвердження споживацтва як характеристики суспільних відносин та поглиблення індивідуалізму викликали серйозні негативні трансформації онтологічного та аксіологічного характеру в природі успіху / успішності.

Pischikov V.S., Kholin M.M. Success as Existentials of the Human existence

The paper provides a justification of the point that success as a life reality and a value has always been and will be one of the most important component in human existence. The authors claim that expansion of consumerism and individualism in the modern social relationships lead to the serious negative transformations of an ontological and axiological character in the nature of success.

Ключові слова: успіх, екзистенціал, активність суб'єкта, самореалізація особистості, життєвий ресурс особистості.